

TEMELJI GRAMATIKE LATINSKOGA JEZIKA

za učenike srednjih škola

Priredio: mr. sc. Ivan Kraljević, prof.

Ovaj je kratki pregled priređen u skladu s važećim nastavnim planovima i programima za dvogodišnje učenje latinskog jezika u srednjim školama.

I. FONOLOGIJA

1. Latinska abeceda ima 24 znaka (slova)

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Xx Yy Zz

Pismo su Latini primili od Grka preko Etruščana.

1.a Samoglasnici su: *a, e, i, o, u, y*, ostali su **suglasnici**.

1.b Dvoglasnici su: *ae, oe, au, ei, eu, ui*; sastavljeni su od dva samoglasnika, a izgovaraju se kao jedan slog. Ako ih treba izgovarati odvojeno, onda se nad drugim samoglasnikom stavlja znak *dijareze* ili znak količine – *poëta* ili *poëta* (*pjesnik*).

1.c Izgovor. Postoje dva načina izgovaranja u latinskom jeziku; *klasični* i *tradicionalni* (*tradicijanski*). Klasični izgovor bio je u uporabi do propasti Rimskog carstva, a tradicionalni poslije propasti. U oba izgovora zajedničko je da se *i* na početku riječi izgovara kao *j*; *ius* (*jus*), *iuventus* (*juventus*).

Y se izgovara kao *i* (*stylus*); *x* se izgovara kao *ks* (*lex*); *ch* se izgovara kao *h* (*machina*); *ph* se izgovara kao *f* (*Philippus*); *rh* kao *r* (*Rhodus*); *th* kao *t* (*Thales*); *qu* kao *kv* (*aqua*); *ngu* kao *ngv* (*sanguis*).

Razlike između izgovora su:

Znak (primjer)	Klasični izgovor	Tradicionalni izgovor
ae aetas	aj ajtas	e etas
oe poena	oj pojna	e pena
c centum	k kentum	c centum (c ispred e, i, y, ae, oe) k klamo (ispred ostalih slova)
s rosa sapiens	s rosa sapiens	z roza (između samoglasnika) s sapiens
ti natio timidus	ti natio timidus	ci nacio (t ispred i + samoglasnik) ti timidus

1.d Duljina sloga. Slog je *kratak* ako je u njemu *kratak samoglasnik*. Slog je *duž* ako je u njemu *duž samoglasnik* ili *dvoglasnik* ili ako iza samoglasnika slijede za redom *dva ili više suglasnika* ili *složeni suglasnik* (*x, z*).

1.e Naglasak (Accentus). Svaka latinska riječ ima *jedan naglasak*. Slogovi se za naglasak broje od *kraja riječi*. *Dvosložne* riječi naglašavaju *drugi* slog od kraja, t.j. prvi slog riječi (*vita*). *Trosložne* i ostale *višesložne* riječi imaju naglasak na *drugom* slogu od kraja, ako je taj slog *duž* (*libertas*), a na *trećem* slogu od kraja, ako je *drugi* slog *kratak* (*patria*).

II. MORFOLOGIJA

VRSTE RIJEČI. Latinski jezik ima 9 vrsta riječi. Od njih su 5 promjenljive: imenice, pridjevi, zamjenice, brojevi i glagoli. Prve četiri se sklanjaju ili dekliniraju; glagoli se sprežu ili konjugiraju. Dok su prilazi, prijedlozi, veznici i uzvici nepromjenljive vrste riječi.

2. IMENICE (Substantiva). Imenice imaju: **1) tri roda:** *muški* (genus masculinum, m); *ženski* (genus femininum, f), *srednji* (genus neutrum, n.); **2) dva broja:** *jedninu* (singularis) i *množinu*

(pluralis); **3) šest padeža:** *nominativ* (nominativus, N.), *genitiv* (genitivus, G.), *dativ* (dativus, D.), *akuzativ* (accusativus, A.), *vokativ* (vocativus, V.) i *ablativ* (ablativus, Ab.). Imenice se dekliniraju po jednoj od pet deklinacija. (Prva ili *-a*; druga ili *-o*; treća *suglasnička* ili *i* osnova, četvrta ili *-u*; peta ili *-e* deklinacija.)

2.a Rod imenica je naravan (prirodan) i gramatički koji se mogu, a ne moraju podudarati. Muškog su roda imena *muških osoba* (*nauta*, ae, m. – *mornar*); *naroda* (*Persa*, ae, m. – *Perzijanac*); *rijeka* (*Drinus*, i, m. – *Drina*); *vjetrova* (*notus*, i, m. – *južnjak*); *mjeseci* (*februarius*, i, m. – *veljača*). Ženskog roda su imena *žena* (*mater-tris*, f. – *majka*); *zemalja* (*Aegyptus*, i, f – *Egipat*); *otoka* (*Pharus*, i, f. – *Hvar*); *gradova* (*Corinthus*, -i, f. – *Korint*) i *stabala* (*fagus*, -i, f. – *bukva*). Imena plodova su srednjeg roda (*prunum*, -i, n. – *šljiva/plod*).

2.b Prva ili -a deklinacija. Imenice *-a* deklinacije ženskog su roda, osim onih koje su prirodno muškog roda (*agricola*, -ae, m. – *ratar*). U nominativu jednine završavaju na *-a*, a u genitivu jednine na *-ae*, po čemu ih prepoznamo u rječniku (*terra*, -ae, f. – *zemlja*).

Padež	Kratica	Jednina	Množina
nominativ	N.	terra	terr-ae
genitiv	G.	terr-ae	terr-arum
dativ	D.	terr-ae	terr-is
akuzativ	A.	terr-am	terr-as
vokativ	V.	terrā	terr-ae
ablativ	Ab.	terrā	terr-is

2.c Druga ili -o deklinacija. Imenice *-o* deklinacije u genitivu jednine završavaju na *-i*. U nominativu mogu završavati na *-us* (imenice muškog roda i djelomice ženskog roda), na *-er* (isključivo su muškog roda) i na *-um* (imenice srednjeg roda). Imenice na *-us* jedine su imenice u latinskom jeziku kojima vokativ jednine nije jednak nominativu. Od imenica na *-er* neke zadržavaju *-e*, u svim padežima, dok druge ga imaju samo u nominativu i u vokativu jednine, koji je jednak nominativu. Zadržava li se *-e* ili gubi, vidi se iz završetka genitiva jednine. Imenice srednjeg roda u svim deklinacijama imaju jednake *nominativ*, *akuzativ* i *vokativ*, a u množini ta tri padeža uvijek završavaju na *-ā* (primjeri: *populus*, -i, m, *narod*; *puer*, -eri, m. *dječak*; *liber*, *libri*, m. *knjiga*; *bellum*, i, n, *rat*)

Jednina				
N.	popul-us	puër	libër	bell-ùm
G.	popul-i	puer-i	libr-ī	bell-ī
D.	popul-ō	puer-ō	libr-ō	bell-ō
A.	popul-ùm	puer-ùm	libr-ùm	bell-ùm
V.	popul-ë	puër	libër	bell-ùm
Ab.	popul-ō	puer-ō	libr-o	bell-ō
Množina				
N.	popul-ī	puer-ī	libr-ī	bell-ā
G.	popul-ōrūm	puer-ōrūm	libr-ōrūm	bell-ōrūm
D.	popul-is	puer-is	libr-is	bell-is
A.	popul-ōs	puer-ōs	libr-ōs	bell-ā
V.	popul-i	puer-i	libr-i	bell-ā
Ab.	popul-is	puer-is	libr-is	bell-is

2.d Treća deklinacija. Imenice treće deklinacije imaju genitiv jednine na *-is*. U nominativu jednine mogu se završavati na samoglasnike *i*, a češće na suglasnike. Po završnom glasu osnove dijele se na suglasničke (konsonantske) i na *-i osnove*.

Suglasničke osnove. Imenice sa suglasničkom osnovom mogu biti muškog, ženskog i srednjeg roda. Osnova se dobija tako što se u genitivu množine odbije nastavak *-um*. (primjeri: *labor, laboris, m. rad, ratio, rationis, f. razum, tempus, temporis, n. vrijeme*).

Jednina			
N.	lābor	rātio	tempus
G.	labōr-is	ratiōn-is	tempōr-is
D.	labōr-i	ratiōn-i	tempōr-i
A.	labōr-em	ratiōn-em	tempus
V.	labōr	ratio	tempus
Ab.	labōr-e	ratiōn-e	tempōr-e
Množina			
N.	labōr-es	ratiōn-es	tempōr-a
G.	labōr-um	ratiōn-um	tempōr-um
D.	labōr-ibus	ratiōn-ibus	tempōr-ibus
A.	labōr-es	ratiōn-es	tempōr-a
V.	labōr-es	ratiōn-es	tempōr-a
Ab.	labōr-ibus	ratiōn-ibus	tempōr-ibus

-i osnove. Primjeri: *civis, -is, m./f. građanin, -građanka; animal, -is, n. životinja*. Osnova ovih imenica se završava na *-i*, pa G. pl. završava na *-ium*. Pripadaju joj imenice na: *-is; -es* (m. i ž. roda) i srednjeg roda na: *-e, -al, -ar*.

Padež	Jednina		Množina	
N.	civis	animāl	civ-ēs	animāl-īā
G.	civ-is	animāl-is	civ-iūm	animāl-iūm
D.	civ-ī	animāl-ī	civ-ībūs	animāl-ībūs
A.	civ-ēm	animāl	civ-ēs	animāl-īā
V.	civ-is	animāl	civ-ēs	animāl-īā
Ab.	civ-ē	animāl-ī	civ-ībūs	animāl-ībūs

2.e Četvrta ili -u deklinacija. Primjeri: *fructus, -us, m. plod, genu, -us, n. koljeno*

Imenica *domus, us, f. -kuća* ima Ab. jed. i A. mn. po II. dekl. Neke imenice imaju D. i Ab. mn. na *-ibus* (*acus, f. -igla, arcus, m. -luk, lacus, m. -jezero, partus, m. -porod*)

	Jednina		Množina	
N.	fructūs	gēnū	fruct-ūs	gen-ūā
G.	fruct-ūs	gen-ūs	fruct-iūm	gen-iūm
D.	fruct-ūi	genū	fruct-ībūs	gen-ībūs
A.	fruct-ūm	genū	fruct-ūs	gen-ūā
V.	fruct-ūs	genū	fruct-ūs	gen-ūā
Ab.	fruct-ū	genū	fruct-ībūs	gen-ībūs

2.f Peta ili -e deklinacija. Nominativ jednine završava na *-es* a genitiv na *-ei*. Osnova je na *-ē*. Imenice pete deklinacije su ženskog roda osim *dies, -i* i *meridies, -i*.

	Jednina	Množina
N.	rēs	rēs
G.	re-i	rē-rūm
D.	re-i	rē-būs
A.	rē-m	rēs
V.	rēs	rēs
Ab.	rē	rē-būs

Množinu imaju samo *res* i *dies*. Ostale imenice imaju samo jedninu.

3. PRIDJEVI (Adiectiva). Pridjevi imaju dvije promjene: sklonodbu (deklinaciju) i stupnjevanje (komparaciju).

3.a Prema načinu dekliniranja pridjevi se dijele: a) pridjevi druge i prve deklinacije (završavaju na *-us, -a, -um; -r, -a, -um*); b) pridjevi treće deklinacije.

3.b Pridjevi druge i prve deklinacije. Muški i srednji rod se deklinira po drugoj, a ženski po prvoj deklinaciji

	Jednina			Množina		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	clārūs	clārā	clārūm	clar-i	clār-ae	clāra
G.	clar-i	clar-ae	clar-i	clar-ōrum	clar-ārum	clar-ōrum
D.	clar-ō	clar-ae	clar-ō	clar-is	clar-is	clar-is
A.	clar-ūm	clar-ām	clarūm	clar-os	clar-ās	clarā
V.	clar-ē	clarā	clarūm	clar-i	clar-ae	clarā
Ab.	clar-ō	clarā	clar-ō	clar-is	clar-is	clar-is

	Jednina			Množina		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	nigr-ēs	nigr-ā	nigr-ūm	nigr-i	nigr-ae	nigr-ā
G.	nigr-i	nigr-ae	nigr-i	nigr-ōrum	nigr-ārum	nigr-ōrum
D.	nigr-ō	nigr-ae	nigr-ō	nigr-is	nigr-is	nigr-is
A.	nigr-ūm	nigr-ām	nigrūm	nigr-ōs	nigr-ās	nigr-ā
V.	nigr-ēs	nigr-ā	nigr-ūm	nigr-i	nigr-ae	nigr-ā
Ab.	nigr-ō	nigr-ā	nigr-ō	nigr-is	nigr-is	nigr-is

3.c Pridjevi treće deklinacije. Pridjevi treće deklinacije mogu imati u N. jed. različite ili iste završetke za različite rodove, pa razlikujemo pridjeve.

- a) s tri završetka: *-er, (m), -is, (f), -e, (n)*
- b) s dva završetka: *-is (m, f), -e (n)*
- c) s jednim završetkom za sva tri roda

Pridjevi treće deklinacije dekliniraju se po *-i* osnovama. *Ablativ, u* sva tri roda završava na *-i*.

Singular									
	m.	f.	n.	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	acer	acris	acre	dulcis	dulce				felix
G.		acris		dulcis					felicis
D.		acrī		dulcī					felicī
A.	acrēm	acrēm	acre	dulcēm	dulce		felicēm		felix
V.	acer	acris	acre	dulcis	dulce				felix
Ab.		acrī		dulcī					felicī
Plural									
N.	acrēs	acrēs	acrīa	dulcēs	dulcia		felicēs		felicīa
G.		acrīum		dulcium			felicium		
D.		acrībūs		dulcibūs			felicībūs		
A.	acrēs	acrēs	acrīa	dulcēs	dulcia		felicēs		felicīa
V.	acrēs	acrēs	acrīa	dulcēs	dulcia		felicēs		felicīa
Ab.		acrībūs		dulcibūs			felicībūs		

2.3.2. Komparacija pridjeva. Tri su stupnja komparacije: 1. pozitiv 2. komparativ 3. superlativ

2.3.2.1. Komparativ. Komparativ većine pridjeva tvori se tako da se u genitivu jednine muškog roda pozitivu odbaci završetak *-i* (u *-o* deklinaciji), odnosno *-is* (u trećoj deklinaciji) i doda završetak *-ior* za muški i ženski rod, a *-ius* za srednji.

Pozitiv	Gen. jednine	Komparativ	
		m. f.	n.
clārus <i>slavan</i>	clār (-i)	clār -ior	clār -ius
pulcher <i>lijep</i>	pulchr (-i)	pulchr -ior	pulchr -ius
ācer <i>oštar</i>	ācr (-is)	ācr -ior	ācr -ius
brēvis <i>kratak</i>	brēv (-is)	brēv -ior	brēv -ius
sāpiens <i>mudar</i>	sāpiēt (-is)	sāpiēt -ior	sāpiēt -ius

Komparativ se deklinira po trećoj deklinaciji suglasničke osnove.

2.3.2.2. Superlativ. Superlativ većine pridjeva tvori se tako da se u genitivu jednine muškog roda pozitivna odbaci završetak *-i* (u *-o* deklinaciji), odnosno *-is* (u trećoj deklinaciji) i doda *-issimus* za muški, *-issima* za ženski i *-issimum* za srednji rod. Superlativ se deklinira kao pridjev II. i I. deklinacije na *-ūs, -ā, -ūm*.

clārus <i>slavan</i>	clāri	clar -issimus, -a, -um
brēvis <i>kratak</i>	brēvi	brev -issimus, -a, -um
sāpiens <i>mudar</i>	sāpiētis	sāpiēt -issimus, -a, -um

2.3.2.3. Nepravilna komparacija. Pet pridjeva tvori svoje stupnjeve od različitih osnova:

Pozitiv	Komparativ		Superlativ
	m. f.	n.	
bōnus, -a, -um <i>dobar</i>	mēlior	mēlius	optimus, -a, -um
mālus, -a, -um <i>zao</i>	pēior	pēius	pessimus, -a, -um
māgnus, -a, -um <i>velik</i>	māior	māius	maximus, -a, -um
parvus, -a, -um <i>malen</i>	mīnor	mīnus	minimus, -a, -um
multus, -a, -um <i>množi</i>	–	plūs	plurimus, -a, -um

2.3.2.4. Opisna komparacija. Pridjevi na *-eus, -ius* i *-uus* za komparativ dodaju ispred pozitivna prilog *magis*, a za superlativ prilog *maxime*,

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
idōneus, -a, -um <i>prikladan</i>	māgis idōneus	maxime idōneus
noxius, -a, -um <i>škodljiv</i>	māgis noxius	maxime noxius
arduus, -a, -um <i>strm</i>	māgis arduus	maxime arduus

2.3.2.5. Ima nekoliko pridjeva koji nemaju pozitivna. Pridjevi bez pozitivna

Komparativ	Superlativ
extērior <i>vanjski</i>	extrēmus <i>krajnji, posljednji</i>
infērior <i>donji</i>	infimus i imus <i>najdonji, najniži</i>
postērior <i>kasniji</i>	postrēmus <i>najkasniji, posljednji</i>
prōpior <i>bliži</i>	proximus <i>najbliži</i>
supērior <i>gornji</i>	suprēmus i summus <i>posljednji; najviši</i>
ultērior <i>onostrani</i>	ultimus <i>posljednji, zadnji</i>

2.4. Prilozi (Adverbia)

2.4.1. Vrste priloga. Priloge u latinskom jeziku dijelimo na priloge vremena (adverbia temporis), priloge mjesta (adverbia loci) i priloge načina (adverbia modi) koji se tvore od pridjeva. Od pridjeva na *-us, -a, -um* i *-r, -a, -um* – tvore se tako što se u G. jed. muš. roda odbaci nastavak *-i* i doda *-e*. Kod treće deklinacije odbaci se *-is* i doda *-iter*, a pridjevi na *-ans* i *-ens* odbaci *-is* i doda *-r*

2.4.2. Komparacija priloga. Komparativ priloga jednak je nominativu jednine srednjeg roda komparativa pridjeva od kojeg se tvori. Superlativ priloga tvori se tako da se u genitivu jednine muškog roda superlativa pridjeva odbaci završetak *-i* i doda *-ē*, uz neke iznimke u nepravilnoj komparaciji.

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
docte	doctius	doctissime
leviter	levius	levissime
sāpiēter	sāpiētius	sāpiētissime
fortiter	fortius	fortissime

2.5. Zamjenice (Pronomina). Zamjenice su promjenjiva vrsta riječi. One se dekliniraju, ali nemaju vokativa, osim posvojnih zamjenica.

2.5.1. Osobne zamjenice. Latinski jezik ima osobne zamjenice za 1. i 2. lice jednine i množine. Umjesto nepostojeće osobne zamjenice za 3. lice upotrebljava se pokazna zamjenica *is, ea, id on(aj), ona, ono* ili *ille, illa, illud*. Ako uz ablativ osobnih zamjenica dolazi prijedlog *cum*, on stoji iza zamjenice i piše se s njom zajedno: *mecum sa mnom, tecum s tobom, nobiscum s nama, vobiscum s vama*.

	Jednina		Množina	
	1. lice	2. lice	1. lice	2. lice
N.	ēgo ja	tū ti	nōs mji	vōs vi
G.	mēi	tūi	nostrī	vestrī
			nostrum	vestrum
D.	mihi	tibi	nobis	vobis
A.	mē	tē	nōs	vōs
Ab.	mē	tē	nobis	vobis

2.5.2. Osobno – povratna zamjenica nema nominativa i ima iste oblike za jedninu i množinu. G. *sūi sebe*, D. *sibi*, A. *sē*, Ab. *sē*, s prijedlogom *cum* – *secum sa sobom*. Ona može stajati samo kad je subjekt u 3. licu npr:

lice	Jednina	Množina
1.	lavo me <i>umivam se</i>	lavamus nos <i>umivamo se</i>
2.	lavas te <i>umivaš se</i>	lavatis vos <i>umivate se</i>
3.	lavat se <i>umiva se</i>	lavant se <i>umivaju se</i>

2.5.3. Pokazne zamjenice. Latinski jezik ima šest pokaznih zamjenica: 1. *hic, haec, hoc ovaj, ova, ovo*; 2. *iste, ista, istud taj, ta, to*; 3. *ille, illa, illud onaj, ona, ono*; 4. *is, ea, id on/onaj, ona, ono*; 5. *ipse, ipsa, ipsum sam, sama, samo* i 6. *idem, eādem, idem isti, ista, isto*.

	Jednina			Množina		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	hic	haec	hoc	hī	hae	haec
G.	hūc	hūc	hūc	hōrum	hārum	hōrum
D.	huic	huic	huic	hīs	hās	hīs
A.	hunc	hanc	hoc	hōs	hās	hōs
Ab.	hoc	hāc	hoc	hīs	hīs	hīs
N.	iste	ista	istud	istī	istae	ista
G.	istius	istius	istius	istōrum	istarum	istōrum
D.	isti	isti	isti	istis	istas	istis
A.	istum	istam	istud	istos	istas	istos
Ab.	istō	istā	istō	istis	istis	istis
N.	is	ea	id	ii (ei)	eae	ea
G.	ei	ei	ei	eorum	eārum	eōrum
D.	ei	ei	ei	–	iis (eis)	–
A.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Ab.	eō	eā	eo	–	iis (eis)	–
N.	idem	eādem	idem	iīdem (idem)	eaedem	eādem
G.	eiusdem	eiusdem	eiusdem	eorundem	earundem	eorundem
D.	eidem	eidem	eidem	–	isdem (eisdem)	–
A.	eundem	eandem	idem	eosdem	easdem	eādem
Ab.	eōdem	eādem	eōdem	–	isdem (eisdem)	–

Kao *iste, ista, istud* dekliniraju se i zamjenice *ille, illa, illud* i *ipse, ipsa, ipsum* (koja u N. i A. srednjeg roda ima završetak *-um, a ne -ud*).

2.5.4. Posvojne zamjenice. Latinski jezik ima posvojne zamjenice za 1. i 2. lice jednine i množine: *meus, mea, meum moj, moja, moje; tuus, tua, tuum tvoj, tvoja, tvoje; noster, nostra, nostrum naš, naša, naše; vester, vestra, vestrum vaš, vaša, vaše*. Za 3. lice upotrebljava se posvojni genitiv pokazne zamjenice *is, ea, id*. Posvojne zamjenice se dekliniraju kao pridjevi II. i I. deklinacije. Vokativ jednine muškog roda zamjenice *meus*, glasi *mī*.

2.5.5. Posvojno – povratna zamjenica *suus, sua, suum svoj, svoja, svoje* deklinira se kao pridjev II. i I. deklinacije. Za razliku od hrvatskog u latinskom se ona odnosi samo na 3. lice jednine ili množine.

2.5.6. Odnosne zamjenice (Pronomina relativa)

	Jednina			Množina		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	quī	quae	quōd	quī	quae	quae
G.	cuius			quōrum	quārum	quōrum
D.	cui			quibus		
A.	quēm	quā	quōd	quōs	quās	quae
Ab.	quō	quā	quō	quibus		

2.5.7. Upitne zamjenice. Latinski ima ove upitne zamjenice: 1. **quis? quid? tko? što?**; 2. **qui? quae? quod? koji? koja? koje?** (deklinira se kao odnosna zamjenica) i 3. **uter, utra, utrum koji, koja, koje** (od dvojice), (deklinira se kao zamjenički pridjev II. i I. deklinacije, osim G. na **-ius** i D. na **-ī**, po zamjeničkoj deklinaciji).

	m.	f.	n.
N.	quīs		quīd
G.	cuius		
D.	cui		
A.	quēm	quīd	
Ab.	quō		

2.5.8. Neodređene zamjenice (Pronomina indefinita) su: **aliquis, aliquid** (imenički) *netko, nešto*; **aliqui, aliqua, aliquod** (pridjevski) *neki, -a, -o*.

Umjesto te zamjenice stoji **quis, quid** (*tko, što*), odnosno **qui, qua** ili **quae, quod** (*koji, koja, koje*) iza **si, nisi, ne, num** i relativnih riječi (*quo što, quanto koliko, ubi gdje*).

2.5.9. Zamjenički pridjevi (Adiectiva pronominalia) su po značenju srodni zamjenicama, a dekliniraju se po zamjeničkoj deklinaciji tj. u sva tri roda u G. imaju završetak **-ius**, a u D. **-ī**.

Pridjev	
1.	ālius, alia, aliud <i>drugi (od više njih)</i>
2.	alter, -ēra, -ērūm <i>drugi (od dvojice)</i>
3.	neuter, -tra, -trum <i>nijedan (od dvojice)</i>
4.	nūllus, -a, -um <i>nijedan</i>
5.	tōtus, -a, -um <i>čitav</i>
6.	ūllus, -a, -um <i>ijedan</i>
7.	ūnus, -a, -um <i>jedan</i>
8.	sōlus, -a, -um <i>sam, jedini</i>
9.	uter, utra, utrum <i>koji (od dvojice)</i>
10.	uterque, utraque, utrumque <i>jedan i drugi</i>

2.6. Brojevi (Numeralia). Latinski jezik ima četiri vrste brojeva: 1. **glavni brojevi**, koji odgovaraju na pitanje: koliko?; 2. **redni brojevi** na pitanje: koji po redu? 3. **dijelni brojevi** na pitanje: po koliko? i 4. **priložni brojevi** na pitanje: koliko puta?

Arapske	Rimske	Glavni	Redni
1	I	unus, -a, -um,	primus, -a, -um
2	II	duo, duae, duo	secundus
3	III	tres, tria	tertius
4	IV	quattuor	quartus
5	V	quinque	quintus
6	VI	sex	sextus
7	VII	septem	septimus
8	VIII	octo	octāvus
9	IX	novem	nonus
10	X	decem	decimus
11	XI	undēcim	undēcimus
12	XII	duodēcim	diodecimus
13	XIII	tredecim	tertius decimus
14	XIV	quattuordēcim	quartus decimus
15	XV	quindēcim	quintus decimus
16	XVI	sedēcim	sextus decimus
17	XVII	septendēcim	septimus decimus
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus
19	XIX	undeviginti	undevicesimus
20	XX	viginti	vicesimus

21	XXI	unus et viginti,	unus et vicesimus,
22	XXII	duo et viginti	alter et vicesimus,
28	XXVIII	duodetrīginta	duodetricesimus
29	XXIX	undetrīginta	undetricesimus
30	XXX	trīginta	tricesimus
40	XL	quadrīginta	quadragēsimus
50	L	quingīginta	quingēsimus
60	LX	sexīginta	sexagesimus
70	LXX	septuīginta	septuagesimus
80	LXXX	octōginta	octogēsimus
90	XC	nonāginta	nonagesimus
100	C	centū	centesimus
101	CI	centum (et) unus	centesimus primus
102	CII	centum (et) duo	centesimus alter
200	CC	ducenti, -ae, -a	ducesimus
300	CCC	trecenti, -ae, -a	trecesimus
400	CD	quadringenti, -ae, -a	quadringentesimus
500	D	quingenti, -ae, -a	quingentesimus
600	DC	sescenti, -ae, -a	sescentesimus
700	DCC	septingenti, -ae, -a	septingentesimus
800	DCCC	octingenti, -ae, -a	octingentesimus
900	CM	nongenti, -ae, -a	nongentesimus
1000	M	mille	millesimus
2000	IIM	duo (bina) milia	bis millesimus
10000	C̄	centum milia	centies millesimus

2.6.1. Glavni brojevi (Numeralia cardinalia). Od glavnih brojeva dekliniraju se 1, 2, 3, *stotice* od 200 do 900 i *tisućice* od 2000 dalje. *Stotice* se dekliniraju kao *množina pridjeva II. i I. deklinacije*. Brojevi koji se dekliniraju slažu se s imenicom uz koju stoje u rodu, broju i padežu.

	m.	f.	n.	m.	f.	n.	m. f.	n.	
N.	unus	una	unum	duo	duae	duo	tres	tria	milia
G.	unius			duōrum	duārum	duōrum	trium		miliūm
D.	uni			duōbus	duābus	duōbus	tribus		milibus
A.	unam	unam	unum	duo(s)	duas	duo	tres (s)	tria	milia
Ab.	uno	una	uno	duōbus	duābus	duōbus	tribus		milibus

2.6.2. Redni brojevi se dekliniraju kao pridjevi II. i I. deklinacije na **-us, -a, -um**.

2.6.3. Dijelni brojevi imaju samo množinu i dekliniraju se kao pridjevi II. i I. deklinacije na **-us, -a, -um**.

2.6.4. Priložni brojevi se ne dekliniraju. Upotrebljavaju se u množidbi za broj kojim se množi.

		Dijelni brojevi	Priložni brojevi
1	I	singūli, -ae, -a po jedan	semel <i>jedanput</i>
2	II	bini	bis
3	III	terni	ter
4	IV	quaterni	quater
5	V	quini	quinquies
6	VI	seni	sexies
7	VII	septeni	septies
8	VIII	octōni	octies
9	IX	novēni	novies
10	X	deni itd.	decies itd.

2.7. Prijedlozi (Praepositiones)

2.7.1. Prijedlozi s akuzativom: ante, apud, ad, adversus, circum, circa, citra, cis, erga, contra, inter, extra, infra, intra, iuxta, ob, penes, pone, post i praeter, prope, propter, per, secundum, supra, versus, ultra, trans.

2.7.2. Prijedlozi s ablativom: a, ab, abs, absque, i de, coram, clam, cum, e i ex, sine, tenus, pro i prae.

2.7.3. Prijedlozi s akuzativom i ablativom dolaze prijedlozi in, sub, super i subter. S akuzativom stoje kad odgovaraju na pitanje: *kamo?*, a s ablativom na pitanje: *gdje?*, npr. in urbem u grad, in urbe u gradu; sub tectum pod krov, sub tecto pod krovom; super aquam na vodu, super aqua nad vodom.

2.7.4. Kao prijedlozi s genitivom stoje ablativi causā i gratiā radi, poradi, i to uvijek iza imenice na koju se odnose (pretpozitivno), npr. honoris causā radi časti, hominum gratiā radi ljudi ili ljudima na volju.

2.8. Glagoli (Verba). Latinski glagoli imaju: **1. tri lica** (persōnae): 1., 2. i 3.; **2. dva broja** (numēri): jedninu (singulāris, sg.) i množinu (plurālis, pl.); **3. šest vremena** (tempora): prezent (praesens), imperfekt (imperfectum), futur I. (futūrum I.), perfekt (perfectum), pluskvamperfekt (plusquamperfectum) i futur II. ili egzakti (futūrum II. ili exactum); **4. tri načina** (modi): indikativ (indicativus), konjunktiv (coniunctivus) i imperativ (imperativus); **5. dva glagolska lika** (genēra): aktiv (activum) i pasiv (passivum); **6. pet glagolskih imena** (nomina verbalia): **a) glagolske imenice:** infinitiv (infinitivus), supin (supinum) i gerund (gerundium); **b) glagolski pridjevi;** particip (participium) i gerundiv (gerundivum). Glagolski oblici izvode se iz triju osnova: prezentske, perfektne i participske. Zajednički dio svih triju osnova jest glagolska osnova. U rječniku se kod glagola redovito navodi 1. lice jednine indikativa prezenta aktivnog, redni broj konjugacije, 1. lice jednine indikativa

perfekta aktivnog i particip perfekta pasivnog u nominativu jednine srednjeg roda (npr. credo, 3. credidi, creditum *vjerovati*).

2.8.1. Lični nastavci za indikativ i konjunktiv.

Aktiv: sg. 1. -m, -ō, **2.** -s, **3.** -t, **pl. 1.** -mūs, **2.** -tis, **3.** -nt.

Pasiv: sg. 1. -r, **2.** -ris, **3.** -tūr, **pl. 1.** -mūr, **2.** -mīni, **3.** -ntūr.

2.8.2. Deponentni glagoli. Neki glagoli imaju samo pasivne oblike i samo aktivno značenje.

2.8.3. Konjugacija

Prva	Druga	Treća	Četvrta
laudo, 1, laudavi, laudatum hvaliti	moneo, 2, monui, monitum opominjati	lego, 3, legi, lectum čitati	punio, 4, punivi, punitum kazniti

2.8.3.1. Aktiv (Oblici prezentske osnove)

Konjugacija		II ili ē		III ili suglasnička		IV ili i	
Prez. ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.
Laudō laudās laudāt laudāmus laudātis laudānt	laudē m laudēs laudēt laudēmus laudētis laudēnt	monē o monēs monēt monēmūs monētis monēnt	monē ā m monē ā s monē ā t monē āmūs monē ātis monē ānt	lēg ō lēg ī s lēg ī t lēg īmūs lēg ītis lēg ū nt	lēg ā m lēg ā s lēg ā t lēg āmūs lēg ātis lēg ā nt	pūni ō pūni s pūni t pūni mūs pūni tis pūni ū nt	pūni ā m pūni ā s pūni ā t pūni āmūs pūni ātis pūni ā nt
Imperfekt ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.
laudā bā m laudā bā s laudā bā t laudā bā mūs laudā bā tis laudā bā nt	laudā rē m laudā rē s laudā rē t laudā rē mus laudā rē tis laudā rē nt	monē bā m monē bā s monē bā t monē bā mūs monē bā tis monē bā nt	monē rē m monē rē se monē rē t monē rē mus monē rē tis monē rē nt	lēg ē bā m lēg ē bā s lēg ē bā t lēg ē bā mūs lēg ē bā tis lēg ē bā nt	lēg ē rē m lēg ē rē s lēg ē rē t lēg ē rē mus lēg ē rē tis lēg ē rē nt	pūni ē bā m pūni ē bā s pūni ē bā t pūni ē bā mūs pūni ē bā tis pūni ē bā nt	pūni rē m pūni rē s pūni rē t pūni rē mus pūni rē tis pūni rē nt
Futur I							
laudā bō laudā bī s laudā bī t	laudā bī mūs laudā bī tis laudā bū nt	monē bō monē bī s monē bī t	monē bī mūs monē bī tis monē bū nt	lēg ā m lēg ē s lēg ē t	lēg ē mus lēg ē tis lēg ē nt	pūni ā m pūni ē s pūni ē t	pūni ē mus pūni ē tis pūni ē nt

IMPERATIV

I	II	I	II	I	II	I	II
laudā	laudāto	mōnē	monēto	scribē	scribīto	pūni	punito
laudāte	laudāto	monēte	monēto	scribīte	scribīto	pūnite	punito
	laudātote		monētōte		scribītōtē		punitōte
	laudanto		monento		scribunto		puniunto

2.8.3.2. PASIV (Oblici prezentske osnove)

I konjugacija		II konjugacija		III konjugacija		IV konjugacija	
Prezent							
ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.
laudō r laudā ris laudā tur laudā mur laudā mīni laudā ntur	laudē r laudē ris laudē tur laudē mur laudē mīni laudē ntur	monē ō r monē ris monē tur monē mur monē mīni monē ntur	monē ā r monē ā ris monē ā tur monē ā mur monē ā mīni monē ā ntur	lēg ō r lēg ē ris lēg ī tur lēg ī mur lēg ī mīni lēg ū ntur	lēg ā r lēg ā ris lēg ā tur lēg ā mur lēg ā mīni lēg ā ntur	pūni ō r pūni ris pūni tur pūni mur pūni mīni pūni ū ntur	pūni ā r pūni ā ris pūni ā tur pūni ā mur pūni ā mīni pūni ā ntur
Imperfekt							
ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.	ind.	konj.
laudā bā r laudā bā ris laudā bā tur laudā bā mur laudā bā mīni laudā bā ntur	laudā rē r laudā rē ris laudā rē tur laudā rē mur laudā rē mīni laudā rē ntur	monē bā r monē bā ris monē bā tur monē bā mur monē bā mīni monē bā ntur	monē rē r monē rē ris monē rē tur monē rē mur monē rē mīni monē rē ntur	lēg ē bā r lēg ē bā ris lēg ē bā tur lēg ē bā mur lēg ē bā mīni lēg ē ba ntur	lēg ē rē r lēg ē rē ris lēg ē rē tur lēg ē rē mur lēg ē rē mīni lēg ē rē ntur	pūni ē bā r pūni ē bā ris pūni ē bā tur pūni ē bā mur pūni ē bā mīni pūni ē ba ntur	pūni rē r pūni rē ris pūni rē tur pūni rē mur pūni rē mīni pūni rē ntur

Futur I							
laudā bō r laudā bē ris laudā bī tur	laudā bī mur laudā bī mīni laudā bu ntur	monē bō r monē bē ris monē bī tur	monē bī mur monē bī mīni monē bu ntur	lēg ā r lēg ē ris lēg ē tur	lēg ē mur lēg ē mīni lēg ē ntur	pūnī ā r pūnī ē ris pūnī ē tur	pūnī ē mur pūnī ē mīni pūnī ē ntur
Imperativ prezenta pasivnog							
lauda re lauda mini	mone re mone mini		leg e re leg e mini		puni re pune mini		
Infinitiv prezenta pasivnog							
laudā -rī	monē -rī		lēg -ī		pūnī -rī		
Gerundiv							
laudā -ndus, -a, -um	monē ndus a um		lēg ē ndus a um		pūnī ē ndus a um		

2.8.4. Oblici perfektne osnove. Od te osnove tvore se: indikativ perfekta aktivnog, konjunktiv perfekta aktivnog, indikativ pluskvamperfekta aktivnog, konjunktiv pluskvamperfekta aktivnog, futur II. aktivni i infinitiv perfekta aktivnog.

2.8.5. Oblici participske osnove. Od participske osnove tvore se: indikativ perfekta pasivnog, konjunktiv perfekta pasivnog, indikativ pluskvamperfekta pasivnog, konjunktiv pluskvamperfekta pasivnog, futur II. pasivni, infinitiv perfekta pasivnog, infinitiv futura aktivnog i pasivnog, particip perfekta pasivnog, particip futura aktivnog, supini na -um i na -u.

Glagolska imena:

Particip perf. pasiva: rogatus, -a, -um;

Infinitiv perf. pasiva: rogatus, -a, -um esse;

Particip futura aktiva: rogātūrus, -a, -um;

Infinitiv futura aktiva: rogātūrus, -a, -um esse;

Supin: rogātum, rogātū

duco, 3. duxi, ductum voditi

	Perfekt		Pluskvamperfekt		Futur II
	Indikativ	konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv	
1.	dux ī	dux ērim	dux ērām	dux issēm	dux ērō
2.	dux isti	dux ēris	dux ērās	dux issēs	dux ēris
3.	dux it	dux ērit	dux ērāt	dux issēt	dux ērit
1.	dux imus	dux ērimus	dux erāmus	dux issēmus	dux ērimus
2.	dux istis	dux ēritis	dux erātis	dux issētis	dux ēritis
3.	dux erunt	dux ērint	dux erānt	dux issētis	dux ērint

Infinitiv perfekta aktivnog dux issē

Perfekt (pasivni)			Pluskvamperfekt (pasivni)			Futur II (pasivni)	
ind.	konj.		ind.	konj.			
rogātus, -a, -um, es	rogātus, -a, -um, sis	sum	rogātus, -a, -um, erat	rogātus, -a, -um, esset	eram	eris	ero
rogāti, -ae, -a, estis	rogāti, -ae, -a, sitis	sumus	rogāti, -ae, -a, eratis	rogāti, -ae, -a, essetis	eramus	eritis	erimus
		sunt			erant	erint	erunt

2.8.6. Nepravilni glagoli (Verba anomāla). Neki glagoli imaju osobitosti u tvorbi prezentske osnove:

2.8.6.1. sūm, esse, fūi, biti i njegove složenice.

Prezentska osnova		Perfektna osnova	
Prezent		Perfekt	
ind.	konj.	ind.	konj.
1. sūm	sim	fui	fuērim
2. ēs	sis	fuisti	fuēris
3. est	sit	fuit	fuērit
1. sūmus	simus	fuimus	fuērimus
2. estis	sitis	fuiſtis	fuēritis
3. sunt	sint	fuērunt	fuērint
Imperfekt		Pluskvamperfekt	
1. ēram	essem	fuēram	fuisse
2. ērās	essēs	fuērās	fuisse
3. ērat	essēt	fuērat	fuisse
1. erāmus	essēmus	fuērāmus	fuisse
2. erātis	essētis	fuērātis	fuisse
3. erant	essēt	fuērant	fuisse
Futur I.		Futur II.	
1. ēro		fuēro	
2. ēris		fuēris	
3. ērit		fuērit	
1. ērimus		fuērimus	
2. ēritis		fuēritis	
3. erunt		fuērint	
Imperativ I		Imperativ II	
2. ēs	estō		
3. este	estō		
2.	estōte		
3.	suntō		
Infinitiv futura		Infinitiv perfekta	
futūrus, -a, -um esse ili fōre	esse	fuisse	futūrus, -a, -um

2.8.6.2.1. Složenica prosum, prodesse profui koristiti i glagol possum, posse, potui moći konjugiraju se ovako:

	Jednina	Množina	Jednina	Množina
Indikativ prezenta	1. possum 2. potes 2. potest	1. possumus 2. potestis 3. possunt	1. prosum 2. prodes 3. prodest	1. prosumus 2. prodestis 3. prosunt
Konjunktiv prezenta	possim, possis, itd.		prosim, prosis, itd.	
Indikativ imperfekta	potēram, potēras, itd.		prodēram, prodēras, itd.	
Konjunktiv imperfekta	possem, posses, itd.		prodessem, prodesse, itd.	
Futur I.	potēro, potēris, itd.		prodēro, prodēris, itd.	
Imperativ I.	-		2. prodes	2. prodeste
Imperativ II.	-		prodesto, prosunto	
Infinitiv prezenta	posse		prodesse	

Oblici perfektne osnove tvore se pravilno.

2.8.6.3. fēro, ferre, tūli, lātum nositi i njegove složenice.

Prezent

Ind. akt.	Konj. akt.	Ind. pas.	Konj. pas.
fero	feram	feror	ferar
fers	feras	ferris	feraris
fert	ferat	fertur	feratur
ferimus	feramus	ferimur	feramur
fertis	feratis	ferimini	feramini
ferunt	ferant	feruntur	ferantur

Imperfekt			
ferebam itd.	ferrem itd.	ferebar itd.	ferrer itd.
Futur I. akt.	Futur I. pas	Imper. I.	Imper. II.
feram feres feret itd.	ferar fereris feretur itd.	fer ferte	ferto ferto fertote ferunto
Infinitiv prezenta aktiva: <i>ferre</i> Infinitiv prezenta pasiva: <i>ferri</i> Infinitiv perfekta aktiva: <i>tulisse</i> Infinitiv perfekta pasiva: <i>latumn, -am, -um esse</i>			

Ostali se oblici izvode od perfekta *tuli* i participa perf. *latus*

2.8.6.4. völo, velle, völui *htjeti*, nölo, nölle, nölui *ne htjeti*, mälo, mälle, mälui *voljeti*.

Indikativ prezenta			
1. völo	nölo	mälo	
2. vis	nön vis	mävís	
3. vult	nön vult	mävult	
1. vólumus	nólumus	mälumus	
2. vultis	nön vultis	mavultis	
3. vólunt	nólunt	mälunt	

Konjunktiv prezenta			
1. vëlim	nölim	mälim	
2. vëlis	nölis	mälís	
3. vëlit	nölit	mälít	
1. velimus	nolimus	malimus	
2. velitis	nolitis	malitis	
3. vëlint	nölint	mälínt	

Indikativ imperfekta			
1. volëbam	nolëbam	malëbam	
2. volëbas itd.	nolëbas itd.	malëbas itd.	

Konjunktiv imperfekta			
1. vellem	nöllem	mällem	
2. vellës itd.	nöllës itd.	mällës itd.	

Futur			
1. volam	nölam	mälám	
2. volës itd.	nölës itd.	mälës itd.	

Infinitiv prezenta			
	nölle	mälle	

Imperativ			
2. -	nöli		
2. -	nolite		

Imperativ II.			
2. -	noli	-	
3. -	nolite	-	
2. -	nolito	-	
3. -	nolitöte	-	

Oblici perfektne osnove tvore se pravilno.

2.8.6.5. *ëo, ire, ii, itum, ici* i njegove složenice.

Prezentska osnova		Perfektna osnova	
Prezent		Perfekt	
Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
1. <i>ëo</i>	<i>ëam</i>	<i>ïi</i>	<i>ïërim</i>
2. <i>is</i>	<i>ëas</i>	<i>ïsti</i>	<i>ïëris</i>
3. <i>it</i>	<i>ëat</i>	<i>ïit</i>	<i>ïërit</i>
1. <i>ïmus</i>	<i>ëamus</i>	<i>ïïmus</i>	<i>ïërimus</i>
2. <i>itis</i>	<i>ëätis</i>	<i>ïstis</i>	<i>ïëritis</i>
3. <i>ëunt</i>	<i>ëant</i>	<i>ïerunt</i>	<i>ïërint</i>

Imperfekt		Pluskvanperfekt	
Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
1. <i>ibam</i>	<i>irem</i>	<i>lëram</i>	<i>issëm</i>
2. <i>ibäs itd.</i>	<i>irës itd.</i>	<i>lëräs itd.</i>	<i>issës itd.</i>
Futur I.		Futur II.	
1. <i>ibo</i>		<i>iëro</i>	
2. <i>ibis itd.</i>		<i>iëris itd.</i>	
Imperativ I		Imperativ II	
2. <i>ï</i>	<i>ïto</i>		
3. -	<i>ïto</i>		
2. <i>ïte</i>	<i>ïtöte</i>		
3. -	<i>eunto</i>		
Particip prezenta	<i>iens, euntis</i>	U pasivu dolazi samo u 3. licima jednine svih vremena, u infinitivima i u srednjem rodu participa perfekta pasivnog i gerundiva, npr. <i>itur, eätur, irëtur, ibitur, itum, est; itum esse; eundum est</i>	
Gerund	<i>G. eundi, itd.</i>		
Gerundiv	<i>eundus, -a, -um</i>		

3.2. Sintaksa glagolskih imena

3.2.1. Akuzativ s infinitivom (Accusativus cum infinitivo).

Konstrukcija akuzativa s infinitivom dolazi na mjestu objektivne izrične rečenice. Subjekt konstrukcije, koji se uvijek mora izreći, stoji u akuzativu, a predikat u infinitivu. Konstrukcija je dio rečenice i ovisi o njenom glavnom glagolu. Na hrvatski se prevodi ovako:

Dicis		amicum	scribere, scripsisse, scripturum esse
<i>Kažesh</i>	<i>da</i>	<i>prijatelj</i>	<i>piše, je pisao; će pisati</i>

Glavni glagol uz koji stoji konstrukcija akuzativa s infinitivom može biti iz neke od ovih skupina:

- 1) **glagoli govorenja** (verba dicendi), npr. *dico*, 3. *govoriti*;
- 2) **glagoli osjećanja** (v. sentiendi), npr. *video*, 2. *vidjeti*;
- 3) **glagoli čuvstvanja** (v. affectuum), npr. *gaudeo*, 2. *radovati se*;
- 4) **glagoli htjenja** (v. voluntätis), npr. *volo, velle htjeti*;
- 5) *iubeo*, 2. *zapovijedati, veto*, 1. *zabranjivati, sino*, 3. *dopuštati, patior*, 3. *podnositi*;
- 6) **bezlični glagoli**, npr. *constat poznato je*;
- 7) **esse** s imenicama i pridjevima, npr. *verum est istina je, fas est dopušteno je*.

3.2.2. Nominativ s infinitivom (Nominativus cum infinitivo).

Nominativ s infinitivom ima značenje izrične rečenice. *Caesar vicisse traditur. Priča se da je Cezar pobjedio.*

Nominativ s infinitivom stoji uz glagole:

- a) *vidëor (čini se da ja)* u svim licima i vremenima;
- b) *iubeor, vetor, sinor* u svim licima i vremenima;
- c) *dicor, pütör, existimör, iudicör, nuntior, audior* u svim licima i vremenima prezentske osnove
- d) *fetur, feruntur, träditur, traduntur (pripovjeda se da)* samo u ovim oblicima.

4.2.3. Ablativ apsolutni (Ablativus absolutus).

Konstrukcija ablativa apsolutnog sastoji se od imenice u ablativu (subjekt konstrukcije) i participa koji se slaže s imenicom u rodu, broju i padežu (predikat konstrukcije). Konstrukcija ablativa apsolutnog zamjenjuje vremensku, uzročnu, pogodbenu i dopusnu rečenicu.

Umjesto participa može stajati imenica koja označava čast, službu, djelatnost ili dob (*catöne sene – u Katonovoj starosti*); Ili neki pridjevi *vivus, invitus, salvus, plenus (gratiä plënä)*

5.3.2.4. Perifrastična (opisna) konjugacija aktivna se sastoji od participa futura aktivnog i oblika glagola esse. Na hrvatski se prevodi glagolima *hoću, kanim, namjeravam, voljan sam* u onom vremenu u kojem je glagol esse i infinitivom glagola koji je u latinskom u participu futura, npr. *ventūrus sum namjeravam doći; ventūri fuimus namjeravali smo doći.*

3.2.5. Parifrastična (opisna) konjugacija pasivna se sastoji od gerundiva i oblika glagola esse. Na hrvatski se prevodi glagolima *treba, valja, mora* (niječna *ne mora se, ne smije se, ne može se*) u onom vremenu u kojem je glagol esse i infinitivom glagola koji je u latinskom u gerundivu, dok se subjekt prevodi akuzativom, a vršitelj radnje u dativu nominativom, npr. *Hominibus natūra servanda est. Ljudi moraju čuvati prirodu.*

Subjekt lat. rečenice postaje objekt u hrvatskom, a dativ (vršitelj radnje) iz lat. rečenice postaje subjekt u hrvatskom. Ako rečenica nema subjekta gerund ide u srednji rod a glagol u treće lice.

3.3. Sintaksa rečenica

3.3.1. Nezavisno složene rečenice.

3.3.1.1. Veznici u nezavisno složenim rečenicama:

- 1) **sastavni:** et, que, ac, atque, nec, neque;
- 2) **rastavni:** aut, vel, sive;
- 3) **suprotni:** sed, verum, autem, at, atqui, tamen;
- 4) **zaključni:** ergo, igitur, itaque.

3.1.2. Upotreba konjunktiva u nezavisnim rečenicama.

Konjunktiv u nezavisnim rečenicama izriče:

- 1) poticanje, 2) zapovijed, 3) zabranu, 4) želju, 5) sumnju ili kolebanje, 6) mogućnost i 7) nestvarnost.

3.3.2. Zavisno složene rečenice

3.3.2.1. Slaganje vremena (Consecutio temporum). Vrijeme u kojem dolazi konjunktiv u zavisnoj rečenici zavisi o vremenu glagola glavne rečenice (glavno ili historijsko vrijeme) i o vremenskom odnosu radnje zavisne rečenice prema radnji glavne rečenice (prijevremenost, istovremenost ili poslijevremenost). U glavna vremena ubrajamo prezent, futur I. i futur II., te imperativ, a u historijska imperfekt, perfekt i pluskvamperfekt.

Glavna rečenica	Zavisna rečenica		
	Prijevremenost	Istovremenost	Poslijevremenost
Glavno vrijeme	Konjunktiv perfekta	Konjunktiv prezenta	Konjunktiv prezenta
Historijsko vrijeme	Konjunktiv pluskvamperfekta	Konjunktiv imperfekta	Konjunktiv imperfekta

3.3.2.2. Veznici i načini u zavisnim rečenicama:

Vrsta rečenice	Veznici	Upotreba načina
Upitne	upitne zamjenice, prilozi i čestice	konjunktiv po consecutio temporum
Namjerne	ut, ne, neve, quo	konjunktiv prezenta i imperfekta po consecutio temporum
Uz verba postulandi i curandi	ut, ne	konjunktiv prezenta i imperfekta po consecutio temporum
Uz verba impediendi	ne, quominus	konjunktiv prezenta i imperfekta po consecutio temporum
Uz verba timendi	ut, ne	konjunktiv po consecutio temporum
Vremenske	cum (temporale), antequam, priusquam, postquam, ut, ut primum, ubi, ubi primum, simul, simulac, simulatque, dum, donec, quoad cum (historicum)	indikativ
Uzročne	quia, quoniam, quando, quod quod, cum (causale)	konjunktiv po consecutio temporum
Posljedične	ut, ut non, quin	konjunktiv
Pogodbene	si, nisi	protaza i apodaza: realne: indikativ svih vremena; potencijalne: konjunktiv prezenta i perfekta; irealne: konjunktiv imperfekta (sadašnjost) i pluskvamperfekta (prošlost)
Dopusne	etsi, tametsi, etiamsi, quamquam cum (concessivum), licet, quamvis, ut	indikativ
Usporedne	ut, sicut, quemadmodum quasi, proinde quasi, tamquam, tamquam si, velut, velut si, ut si	konjunktiv po consecutio temporum
Odnosne	odnosne zamjenice i prilozi	indikativ i konjunktiv po consecutio temporum u konjunktivu su: a) kad imaju namjerni smisao; b) kad se njima kazuje uzrok; c) kad imaju dopusno značenje d) kad imaju posljedični smisao

Biblioteka Priručnici

Nakladnik: Hercegtisak, 88220 Široki Brijeg, Varaždinska 2, BiH

Za nakladnika: Ante Suton

Tel.: 039 706-520, 706-521; Fax: 039 704-753; E-mail: nakladnistvo@hercegtisak.ba

Mišljenjem Ministarstva obrazovanja i nauke F BiH broj 05-15-4007/04 od 5. 10. 2004.

ovo izdanje ne podliježe plaćanju poreza na promet roba i usluga.

